

Materiały na V Górnictwo Forum Dyskusyjne
nt. „Problemy krajowej gospodarki paliwowo-energetycznej”
Katowice listopad 2002, Wyd. „Przegląd Górnictwa” oraz
Zarząd Główny SITG, Katowice, s. 35–57

Wiesław BLASCHKE¹

PROBLEMY DOSTOSOWANIA POLSKIEGO GÓRNICZWA WĘGLA KAMIENNEGO DO ZASAD REGULACJI UNII EUROPEJSKIEJ

1. Wprowadzenie

Polska, podobnie jak dziewięć innych krajów, czyni starania aby w 2004 roku stać się członkiem Unii Europejskiej. Przystąpienie do UE wiąże się, między innymi, z obowiązkiem wprowadzenia w naszym kraju prawodawstwa unijnego. Od wielu lat dostosowuje się więc polskie normy, ustawy i inne obowiązujące zasady prawne do unijnych regulacji. Dla górnictwa węgla kamiennego w Polsce istotne są decyzje i regulacje dotyczące zasad pomocy państwa dla przemysłu węglowego. Zasady te tworzone były dla kopalń węgla kamiennego w krajach członkowskich Unii. W Traktacie założycielskim Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (18.04.1951) zapisano, że węgiel i stal stanowią fundamenty, na których zbudowano Europę oraz określono rolę, jaką górnictwo węgla kamiennego powinno pełnić w jednoczącej się Europie.

Niektóre z nich przytoczono poniżej:

- zapewnienie systematycznych dostaw na wspólny rynek,
- zapewnienie, że wszyscy konsumenci działający na porównywalnych zasadach na wspólnym rynku posiadają równy dostęp do źródeł produkcji,
- zapewnienie ustalenia najniższych cen,
- zapewnienie utrzymania warunków, które zachęcą przedsiębiorstwa do rozwoju i do poprawy ich potencjału produkcyjnego,
- promocja lepszych warunków pracy oraz poprawa standardu życia pracowników,
- promocja wzrostu handlu międzynarodowego,
- promocja systematycznego rozwoju i modernizacji produkcji.

Zgodnie z tymi założeniami przemysł węglowy rozwijał się i co ważniejsze odgrywał ogromne znaczenie w gospodarce państw członkowskich. Podobnie zresztą rozwijał się przemysł górniczy w Polsce stając się podstawą najpierw odbudowy kraju a następnie był motorem jego uprzemysłowienia. To już historia ale warto o tym pamiętać, zwłaszcza w dzisiejszych czasach, gdy górnictwo zaczyna być postrzegane jako kłopotliwa gałąź przemysłu.

---

¹ Prof. dr hab. inż., Zakład Ekonomiki i Badań Rynku Paliwowo-Energetycznego
Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN, Kraków

Górnictwo węgla kamiennego już siedem lat po podpisaniu Traktatu ECSC, tzn. od 1958 roku zaczęło przeżywać pierwsze trudności. Można określić przynajmniej trzy przyczyny. Po pierwsze konkurencją dla węgla stała się, tania w ówczesnym czasie, ropa i gaz. Po drugie górnictwo węglowe zaczęło być rozwijane bardzo intensywnie w innych krajach i zaczął wzrastać import, do Europy Zachodniej, węgla z krajów trzecich. Po trzecie w Europie zostały już wyeksploatowane najłatwiej dostępne pokłady węgla i wydobycie węgla zaczęło się odbywać w coraz trudniejszych warunkach geologiczno-górnictwowych, skutkiem czego zaczęły rosnać koszty jego wydobycia. Europa Zachodnia stała przed koniecznością nowego spojrzenia na górnictwo węgla kamiennego.

Rosnący nacisk ropy i gazu na rynkach paliwowych, zagrożenie ze strony importu oraz rosące koszty wydobycia własnego węgla wymusiły konieczność podjęcia na ogromną skalę procesów restrukturyzacji. Obejmowała ona także ograniczenie działalności kopalń o najwyższych kosztach wydobycia węgla. Procesowi restrukturyzacji towarzyszyła znacząca pomoc finansowa przyznawana górnictwu. Mimo przeprowadzonego procesu restrukturyzacji, modernizacji i racjonalizacji ogromna część produkcji węgla kamiennego Wspólnoty pozostała niekonkurencyjna w stosunku do importu z krajów trzecich. Mimo uzyskania znaczącej poprawy wydajności stało się oczywiste, że trzeba będzie dokonać znaczącej redukcji w zatrudnieniu oraz stopniowo zamykać kopalnie przynoszące największe straty. Proces ten ze względów społeczno-politycznych, socjalnych i regionalnych postanowiono rozłożyć na wiele lat. Zdano też sobie sprawę, że bez pomocy państwa zamierzenia te będą nierealne.

Analizując sytuację przemysłu górniczego, a także przemysłu stalowego, Komisja UE postanowiła przyjąć ogólne decyzje wytyczające dyspozycje i kryteria w zakresie przyznawania pomocy publicznej. Traktat o Europejskiej Wspólnocie Węgla i Stali w art. 95 prawnie gwarantuje możliwość pomocy państwa, ale pomoc ta gwarantowana jest tylko wtedy jeżeli wspiera działania mające na celu uzyskanie gospodarczej rentowności, rozwiązywanie problemów społecznych i regionalnych (pojawiających się w wyniku zamykania przemysłów oraz dostosowywania się do nowych norm w zakresie ochrony środowiska). Wykorzystując artykuł 95 Traktatu ECSC uznano, że pomoc dla przemysłu węglowego może być uważana za zgodną z odpowiednim działaniem wspólnego rynku, jeżeli przyczyni się do osiągnięcia przynajmniej jednego z podanych poniżej celów:

- poprawę opłacalności ekonomicznej pozwalającej na stopniowe zmniejszenie pomocy w świetle cen węgla na rynkach międzynarodowych,
- rozwiązanie społecznych i regionalnych problemów spowodowanych redukcją działalności jednostek produkcyjnych,
- dostosowanie przemysłu węglowego do standardów ochrony środowiska.

Przyznanie pomocy odbywa się na podstawie udzielonego zezwolenia a finansowane być musi z narodowych, regionalnych lub lokalnych budżetów.

Unia Europejska wyraża zgodę na udzielanie pomocy państwa na następujące cele:

- pomoc operacyjna,
- pomoc na ograniczenie działalności,
- pomoc na pokrycie kosztów wyjątkowych,
- pomoc na badania i rozwój,
- pomoc na ochronę środowiska.

Komisja UE wyraża zgodę na udzielenie pomocy po analizie wniosków pod kątem czy załączone plany spełniają kryteria pomocowe i czy są one zgodne z celami ogólnymi i szczegółowymi wynikającymi z Decyzji. Komisja ma trzy miesiące na wyrażenie opinii, ale nie ustosunkowuje się do skuteczności środków planowanych na osiągnięcie tych celów. Komisja może uznać, że złożone informacje są niewystarczające i zażądać dalszych informacji, które trzeba będzie dostarczyć w ciągu miesiąca od takiej prośby. Każda prośba, ze strony Komisji o dalszą informację, spowoduje ponowne rozpoczęcie trzymiesięcznego okresu oczekiwania na zgodę. Pomoc można przyznać dopiero po uzyskaniu zgody. Nie można przydzielić pomocy przed zatwierdzeniem jej przez Komisję. Jeżeli środki byłyby wcześniej przekazane będą one musiały być zwrócone do Komisji i trzeba będzie zapłacić dodatkową karę jak za nieuczciwy zysk (wg zasad UE).

Realizacja planów pomocowych jest regularnie monitorowana, dotyczy to zwłaszcza sprawdzania czy środki zostały wykorzystane zgodnie ze złożonym wnioskiem.

Jak z powyższych, przytoczonych syntetycznie, uwag wynika uzyskanie zgody na pomoc obwarowane jest szeregiem ograniczeń i dość złożoną biurokracją.

Podane powyżej, w ogromnym streszczeniu, przepisy pomocowe wynikają z Decyzji Komisji (Unii Europejskiej) nr 3632/93/ECSC i 341/94/ECSC. Przepisy te formalnie wygasły 23 lipca 2002 roku jednak obowiązywać będą do końca 2002 roku. Począwszy od 24.07.2002 roku, a praktycznie od stycznia 2004 roku obowiązuje Regulacja Rady UE (Council Regulation EC) nr 1407/2002. Nowa Regulacja Rady obowiązywać będzie do końca 2010 roku.

Zasady i przepisy pomocowe Unii Europejskiej dotyczą kopalń węgla kamiennego, których pełne koszty pozyskania węgla przekraczają wpływy z jego sprzedaży. Noszą one nazwę kopalń nierentownych. Zgodnie z zasadami gospodarki rynkowej kopalnie nierentowne muszą upaść lub uzyskać pomoc na pokrycie strat. Innego rozwiązania po prostu nie ma. Przepisy pomocowe nie muszą interesować kopalń rentownych chyba, że potrzebować będą środków finansowych na pokrycie kosztów wyjątkowych, na badania i rozwój lub na ochronę środowiska. Wówczas mogą, za pośrednictwem Państwa, złożyć do Komisji stosowne wnioski. Istotnym problemem jest to czy budżety narodowe, regionalne lub lokalne będą posiadały środki na udzielenie pomocy i czy zechcą o taką pomoc wystąpić.

Funkcjonowanie polskich kopalń węgla kamiennego, po przystąpieniu do Unii Europejskiej, uzależnione będzie od ich rentowności. Jeżeli procesy restrukturyzacyjne, realizowane od szeregu lat, doprowadzą do trwałej rentowności określone kopalnie to zasady pomocowe nie będą dla tych kopalń potrzebne. Jeżeli jednak okaże się, że część kopalń nie osiągnie rentowności (a niestety wszystko wskazuje, że będzie to mieć miejsce) to aby one mogły dalej funkcjonować spełnione będą musiały być dwa podstawowe warunki. Po pierwsze w budżetach państwa lub regionu będą musiały znaleźć się środki finansowe na pokrycie strat. Po drugie Państwo Polskie będzie musiało wystąpić do Komisji UE o zgodę na udzielenie pomocy konkretnym kopalniom i tą zgodę uzyskać. Brak zgody oznaczać będzie upadłość kopalń.

Jak z powyższego wynika realizowany, do końca 2002 roku, program restrukturyzacji górnictwa oraz następny program, który będzie realizowany do momentu wstąpienia do Unii ma istotny wpływ na przyszłość górnictwa węgla kamiennego w Polsce.

Do terminu, zadeklarowanego przez Rząd, wstąpienia do Unii zostało niewiele czasu. Nieodpowiedzialnością jest więc brak działań dostosowujących kopalnie do funkcjonowania wg zasad Wspólnoty. Chyba, że do czasu akcesu wszystkie kopalnie zostaną zrestrukturyzowane, i albo staną się rentowne albo zostaną zlikwidowane. Wówczas zasady pomocowe stosowane w górnictwie unijnym nie będą potrzebne.

Biorąc jednak pod uwagę, że ze względów bezpieczeństwa energetycznego, względów regionalnych, społecznych lub innych część kopalń nierentownych będzie musiała dalej funkcjonować, warto zapoznać się z nową Regulacją Unii dotyczącą pomocy państwa dla przemysłu węglowego.

2. Zmiana podejścia Unii Europejskiej do przemysłu węglowego

Dotychczasowe Decyzje Komisji (1965, 1970, 1976, 1986, 1993) oparte były o założenie, że nierentowne kopalnie będą stopniowo likwidowane. Odbywać się to miało w długim okresie tak, aby zminimalizować skutki społeczne ograniczania działalności kopalń a następnie ich likwidacji. W lipcu 2002 roku wygasł Traktat o Europejskiej Wspólnocie Węgla i Stali a wraz z nim obowiązujące Decyzje o pomocy państwa dla przemysłu węglowego. Fakt ten był podstawą do przeprowadzenia w Unii dyskusji dotyczącej problemów energetyki i wynikającej z tej dyskusji dalszej roli unijnego przemysłu węglowego.

Unia Europejska, w zakresie podaży energii pierwotnej, jest w znacznym stopniu uzależniona od państw trzecich. Komisja, uwzględniając konieczność poprawy bezpieczeństwa podaży energetycznej w ramach krajów UE uznała, że po wygaśnięciu Decyzji 3632/93 nadal niezbędne jest tworzenie przez

kraje członkowskie własnej bazy źródeł energii pierwotnej. Oznacza to promowanie w państwach Wspólnoty własnych źródeł energetycznych podkreślając, że chodzi głównie o źródła odnawialne oraz węgiel.

Wiceprezes Komisji odpowiedzialnej za energię i transport w UE Pani Layola de Palacio stwierdziła jednoznacznie *„zasadniczą rzeczą jest utrzymanie minimalnego poziomu produkcji energii pierwotnej w Europie w nadchodzących latach celem ochrony przed niepewnościami zbyt dużej zależności od świata zewnętrznego w zakresie podaży energii. (.....). Wspólnota Europejska nie może utracić swojego know-how oraz umiejętności a węgiel musi pozostać potencjalnie dostępnym źródłem energii w celu zagwarantowania ..... większej niezależności od dostaw zewnętrznych”*. Poglądy te są jak gdyby dalekim echem polityki (po II wojnie światowej) niektórych państw uważających, że w przypadku wrogiego odcięcia od dostaw paliw należy, niezależnie od wysokości kosztów, utrzymać własną produkcję węgla gwarantującą przeżycie kraju. Od tych lat sytuacja się zmieniła ale wydarzenia z 11 września w USA każą ponownie przemyśleć problem bezpieczeństwa energetycznego w kontekście działań terrorystycznych.

W Zielonej Księdze – Polityka energetyczna Unii Europejskiej opracowanej przez Komisję Europejską na przełomie 1994/95 roku stwierdza się, że Wspólnota jest odpowiedzialna za energię. Polityka ta ma na celu zapewnienie energii w sposób najbardziej ekonomicznie opłacalny dla finalnego użytkownika bez względu na to czy jest to przemysł o wysokim zużyciu energii czy też osoba prywatna. Zwrócono też uwagę, że ważnym elementem polityki energetycznej jest polityka zagraniczna. Wywiera ona wpływ na dostępność energii ze źródeł zewnętrznych. Wówczas (1995 r.) udział zewnętrznych źródeł wynosił około 50%. Analiza sytuacji międzynarodowej spowodowała już w 2000 roku wypracowanie poglądu na konieczność przyjęcia strategii ukierunkowanej na poprawę bezpieczeństwa podaży energetycznej. Stwierdzono, że Unia Europejska jest coraz bardziej uzależniona od państw spoza Unii w zakresie podaży energii pierwotnej. Już Zielona Księga Komisji zasugerowała przeanalizowanie, czy dla bezpieczeństwa energetycznego należy utrzymać dostęp do zasobów węglowych Wspólnoty oraz czy utrzymać minimalny potencjał produkcyjny. Kolejna Zielona Księga dotycząca europejskiej strategii ku bezpieczeństwu podaży energii, przyjęta przez Komisję w końcu listopada 2000 roku, stwierdzała, że *„w obliczu braku konkurencyjności należy podjąć trudne decyzje co do przyszłości europejskiego przemysłu węglowego”* i dalej, że ze względu na bezpieczeństwo podaży *„jedyną ścieżką, która pozostaje do rozeznania mogłoby okazać się – utrzymanie dostępu do pewnych rezerw”*. W konsekwencji założono *„utrzymanie minimalnego potencjału produkcji węgla przy zastosowaniu odpowiednich świadczeń socjalnych, co zapewniłoby utrzymanie sprzętu i zagwarantowałoby kontynuację działalności na dobrym poziomie wybranych kopalń, jednocześnie pozwalając na utrzymanie europejskiej technologii na wiodącej pozycji w zakresie urabiania i czystego spalania węgla”*.

Prawdopodobnie pod wpływem wydarzeń z 11 września Parlament Europejski przyjął (16.10.2001) Rezolucję *„uznającą wagę węgla jako rodzimego źródła energii”*. Stwierdził jednocześnie, że *„należy zapewnić warunki dla pomocy finansowej do produkcji węgla”* zwracając także uwagę na *„potrzebę większej efektywności w tym sektorze i redukcję dotacji”*.

Zmiana podejścia do przemysłu węglowego spowodowała, że Komisja uznała za konieczne wprowadzenie Regulacji Rady dotyczącej pomocy państwa dla przemysłu węglowego. Regulacja została przyjęta przez Komisję Europejską 23 lipca 2002 roku. Obowiązuje ona od 24 lipca 2002 roku z tym, że do końca roku 2002 stosowane będą przejściowo zasady Decyzji 3632/93/EWWiS. Regulacja ta *„obowiązywać będzie w całości i będzie miała bezpośrednie zastosowanie we wszystkich krajach członkowskich”*. Ważność Regulacji obowiązuje do 31 grudnia 2010 roku.

Polska, zamierzająca wstąpić do Unii w 2004 roku, będzie musiała wprowadzić przepisy Regulacji. Obowiązek ten powinien być uwzględniony w krajowych programach funkcjonowania przemysłu węgla kamiennego w okresie do końca ważności Regulacji UE tzn. do końca 2010 roku.

3. Uzasadnienie wprowadzenia nowej Regulacji Unii dotyczącej pomocy państwa dla przemysłu węglowego

Prowadzona w UE dyskusja, dogłębna analiza problemu, wcześniejsza prezentacja projektu regulacji wraz z uzasadnieniem doprowadziła do powstania Decyzji Komisji pod nazwą Regulacja Rady dotycząca pomocy państwa dla przemysłu węglowego.

Przejęcie Regulacji przez Radę Unii Europejskiej poprzedzone zostało szeroką dyskusją problemu pomocy państwa. Projekt nazwany Propozycją Przepisu Rady opiniowany był przez: Komitet ds. Gospodarczych i Społecznych UE i Komitet Konsultacyjny powołany zgodnie z Traktatem ustanawiającym Europejską Wspólnotę Węgla i Stali. Dokumenty te opiniowane następnie były przez Parlament Europejski. Regulacja Rady poprzedzona jest preambułą wyjaśniającą powody oraz potrzebę wprowadzenia nowych zasad w miejsce wygasającej Decyzji Rady z grudnia 1993 roku. Zwrócono, między innymi, na następujące przyczyny konieczności wprowadzenia Regulacji:

- „sytuacja polityczna na świecie przybiera zupełnie nowy wymiar w zakresie oceny ryzyka w aspekcie geopolitycznym i bezpieczeństwa w sektorze energetycznym oraz nadaje szersze znaczenie pojęciu bezpieczeństwa podaży”,
- „wzmocnienie bezpieczeństwa energetycznego UE ... uzasadnia utrzymanie produkcji węgla wspomaganej dzięki pomocy państwa”,
- „wdrożenie tego celu nie kwestionuje potrzeby kontynuowania procesu restrukturyzacji przemysłu węglowego przy założeniu, że w przyszłości znaczna część produkcji węgla we Wspólnocie pozostanie niekonkurencyjna w stosunku do węgla z importu”,
- „warunki Regulacji nie wpływają na swobodę państw członkowskich co do wyboru jakie źródła energii stanowiąc będą ich podaż”,
- „zgodnie z zasadą proporcjonalności produkcja węgla dotowanego musi być ograniczona do tego co jest rzeczywiście konieczne aby przyczynić się do celu wzmocnienia bezpieczeństwa podaży energetycznej”,
- „pomoc przyznana przez państwa członkowskie będzie ograniczona do produkcji węgla tam, gdzie górnictwo jest częścią planu zabezpieczenia zasobów w celu zachowania dostępu do tychże zasobów”,
- „restrukturyzacja przemysłu węglowego ma poważne społeczne i regionalne reperkusje wynikające z redukcji działalności. Jednostki produkujące (nieuprawnione do pomocy jako część celu zapewnienia bezpieczeństwa podaży energii) muszą móc korzystać okresowo z pomocy na złagodzenie społecznych i regionalnych konsekwencji ich zamykania”,
- „przedsiębiorstwa będą również uprawnione do pomocy na pokrycie kosztów, które, przy normalnej praktyce obrachunkowej, nie wpływają na koszty produkcji”. Ta pomoc udzielana jest „z zamiarem pokrycia kosztów nadzwyczajnych a w szczególności odziedziczonych zobowiązań”,
- „Wspólnota musi zapewnić ustanowienie, utrzymanie i przestrzeganie normalnych warunków konkurencji”, „pomoc państwa dla sektora węglowego nie może być taką pomocą by wpływała ona na producenta energii elektrycznej przy dokonywaniu przez niego wyboru dostawy energii pierwotnej”, „ceny i ilości węgla muszą być swobodnie uzgadniane pomiędzy stronami zawierającymi kontrakty w świetle przeważających warunków na rynku światowym”,
- „minimalna ilość dotowanego węgla pomoże zachować wyjątkową pozycję europejskiego górnictwa i technologii czystego spalania węgla umożliwiającą ich transfer do głównych obszarów produkcji węgla poza Unią Europejską”,
- „dla przemysłu węglowego pomoc może być udzielana na badania i rozwój oraz pomoc na ochronę środowiska i szkolenia. Pomoc ta musi być udzielana w zgodzie z wymogami i kryteriami sprecyzowanymi przez Komisję”.

4. Rodzaje pomocy państwa uwzględnione w Regulacji

Regulacja Rady precyzuje, że pomoc może być przeznaczona na pokrycie kosztów pozyskania węgla wykorzystywanego do produkcji energii elektrycznej, łącznej produkcji ciepła i elektryczności, produkcji koksu, opalania pieców hutniczych w przemyśle stalowym.

Regulacja Rady przewiduje następujące rodzaje pomocy:

- pomoc na redukcję działalności,
- pomoc na utrzymanie dostępu do zasobów
  - pomoc na wstępne inwestycje,
  - pomoc na bieżącą produkcję,
- pomoc na pokrycie nadzwyczajnych kosztów.

4.1. Pomoc na redukcję działalności

Pomoc na redukcję działalności może być przyznana dla jednostek produkcyjnych objętych planem likwidacji o ostatecznym terminie zakończenia działalności do końca 2007 roku. Zgłaszana wielkość pomocy podawana ma być na tonę ekwiwalentu węgla (w tonach paliwa umownego) i ma być przeznaczona na pokrycie różnicy pomiędzy kosztami produkcji a przewidywanym dochodem na rok produkcyjny. Pomoc faktycznie wypłacona będzie oparta na rocznej korekcie w oparciu o faktyczne koszty i dochód. Pomoc nie może spowodować, że ceny węgla producentów Wspólnoty będą niższe od cen węgla podobnej jakości pochodzącego z krajów trzecich.

Dla uzyskania zgody na udzielenie pomocy na redukcję działalności należy, jako minimum uwzględnić we wniosku:

- wskazanie jednostek produkcyjnych,
- rzeczywiste lub oszacowane koszty produkcji każdej jednostki produkcyjnej na rok produkcyjny; koszty te wyliczone będą zgodnie z unijnymi standardami,
- szacunkową produkcję węgla w ciągu roku produkcyjnego jednostek produkcyjnych tworzących przedmiot planu likwidacji,
- szacunkową kwotę pomocy na redukcję działalności na dany rok produkcyjny.

4.2 Pomoc na utrzymanie dostępu do zasobów

Pomoc na utrzymanie dostępu do zasobów przyznawana jest tylko wtedy jeżeli pomoc rzeczywiście przyczyni się do utrzymania dostępu do zasobów. Pomoc można otrzymać, albo na wstępne inwestycje, albo na bieżącą produkcję. Łączenie pomocy z obu tych tytułów nie będzie możliwe.

Pomoc na wstępne inwestycje przeznaczona jest dla jednostek produkcyjnych, które uzyskały poprzednio pomoc na podstawie Decyzji 3632/93 lub jej nie otrzymały, ale są w stanie wykazać (na podstawie opracowanych planów operacyjnych i planów finansowych), że osiągną pozycje konkurencyjne w stosunku do cen węgla z importu. Pomoc ta nie może przekroczyć 30% ogólnych kosztów odpowiedniego projektu inwestycyjnego. Pozostałe nakłady muszą pochodzić ze środków własnych.

Pomoc na bieżącą produkcję przeznaczona jest na pokrycie straty bieżącej produkcji, jeżeli jednostka objęta jest planem utrzymania dostępu do zasobów i w ramach limitów ilościowych rodzimego węgla produkowanego dla utrzymania tego dostępu. Pomoc będzie udzielana dla jednostek rokujących najlepsze perspektywy ekonomiczne.

Dla uzyskania zgody na udzielenie pomocy na utrzymanie dostępu do zasobów, jako minimum, należy we wniosku uwzględnić:

- obiektywne kryteria wyboru, które spełnić mają jednostki produkcyjne ażeby zostały włączone do tego planu,
- wskazanie jednostek produkcyjnych, lub grup jednostek produkcyjnych w tym samym przedsiębiorstwie górniczym, spełniającym takie kryteria wyboru,
- oszacowane lub rzeczywiste koszty produkcji dla każdej jednostki produkcyjnej na rok pro-

- dukcyjny; koszty te wyliczone będą zgodnie z unijnymi standardami,
- plan operacyjny i plan finansowy dla każdej jednostki produkcyjnej, lub grupy jednostek produkcyjnych w tym samym górniczym przedsiębiorstwie, odzwierciedlające zasady budżetowe państw członkowskich,
- szacunkowy potencjał produkcyjny na dany rok produkcyjny jednostek, lub grup jednostek produkcyjnych w tym samym przedsiębiorstwie górniczym, tworzących plan utrzymania dostępu do zasobów węgla,
- szacowaną kwotę pomocy dla celów utrzymania dostępu do zasobów na każdy rok produkcyjny,
- odpowiedni udział własnych zasobów węgla oraz energii odnawialnej, w odniesieniu do wielkości krajowych pierwotnych źródeł energii, które przyczyniają się do celu bezpieczeństwa energetycznego w ramach harmonijnego (wszechstronnego) rozwoju, oraz ich spodziewany trend zwykły lub malejący.

4.3. Pomoc na pokrycie kosztów nadzwyczajnych

Pomoc na pokrycie kosztów nadzwyczajnych przyznawana jest na cele nie związane z bieżącą produkcją, a wynikające z procesu restrukturyzacji i racjonalizacji. Nazwane one są odziedziczonymi zobowiązaniami. Są to wyłącznie koszty:

- koszty wypłaconych zasiłków z funduszu świadczeń socjalnych co wynikało z przejścia na emeryturę i rentę pracowników, którzy nie osiągnęli jeszcze ustawowego wieku emerytalnego,
- inne wydatki nadzwyczajne na pracowników, którzy stracili swoją pracę w wyniku restrukturyzacji i racjonalizacji,
- wypłaty rent i emerytur, i innych zasiłków (wynikających z innych przepisów niż ustawa) pracownikom, którzy utracili swoją pracę w wyniku procesu restrukturyzacji i racjonalizacji oraz pracownikom uprawnionym do wypłat takich świadczeń przed procesem restrukturyzacji,
- koszty poniesione przez przedsiębiorstwa z tytułu przeprowadzonych przeszkoleń, które miały na celu pomoc w znalezieniu nowej pracy poza górnictwem,
- zapewnienie deputatu węglowego pracownikom, którzy stracili swoją pracę w wyniku restrukturyzacji i racjonalizacji oraz pracownikom uprawnionym do otrzymania takiego świadczenia przed procesem restrukturyzacji,
- pozostałe koszty wynikające z przepisów administracyjnych, prawnych lub podatkowych,
- koszty dodatkowych prac mających na celu zabezpieczenie podziemia kopalń, a które wynikają z likwidacji kopalń,
- koszty szkód górniczych pod warunkiem iż zostały spowodowane przez jednostki produkcyjne podlegające likwidacji z tytułu procesu restrukturyzacji,
- koszty związane z rekultywacją terenów pokopalnianych, a mianowicie:
  - koszty pozostałe wynikające z płatności na rzecz organizacji odpowiedzialnych za dostawę wody i za usuwanie wody odpadowej,
  - inne pozostałe koszty wynikające z dostaw wody i usuwania wody odpadowej;
- pozostałe koszty na pokrycie ubezpieczenia zdrowotnego byłych górników,
- pozostałe koszty deprecjacji, pod warunkiem że jest ona wynikiem likwidacji jednostek produkcyjnych (bez uwzględnienia jakiegokolwiek rewaloryzacji jak to miało miejsce od 1 stycznia 1994 roku i która przekraczała stopę inflacji),

a także koszty poniesione przez kilka przedsiębiorstw:

- wzrostu wysokości składek, poza ustawowym systemem, na pokrycie kosztów bezpieczeństwa socjalnego, w wyniku zmniejszenia się ilości płatników w następstwie restrukturyzacji,
- wydatków wynikających z restrukturyzacji, na dostawę wody i usuwanie zanieczyszczonych wód,
- wzrostu wysokości składek dla firm odpowiedzialnych za dostarczanie wody oraz usuwanie wód zanieczyszczonych, pod warunkiem że ten wzrost jest wynikiem redukcji produkcji węgla co wynika z procesu restrukturyzacji.

5. Warunki uzyskania zgody na pomoc państwa dla przemysłu węglowego

Tak jak w poprzedniej Decyzji (3632/93) również i obecna Regulacja utrzymuje zasadę, że Komisja udziela zgody na przyznanie pomocy przedsiębiorstwom węglowym. Nakładają one szereg obowiązków na państwa członkowskie, bez spełnienia których uzyskanie zgody będzie niemożliwe. Już w preambule zapisano:

- „uprawnienia Komisji do zatwierdzenia pomocy muszą być wykonane na zasadzie dokładnej i pełnej wiedzy o środkach, jakie rządy planują podjąć. Dlatego państwa członkowskie powinny regularnie dostarczać Komisji zbiorcze raporty ukazujące wszystkie szczegóły bezpośredniej i pośredniej pomocy, jaką planują udzielić przemysłowi węglowemu, wyszczególniając powody stojące za taką pomocą i zakres proponowanej pomocy, jej zbieżność z planem zabezpieczenia zasobów węgla i, tam gdzie trzeba, przekazać plan redukcji działalności” i dalej „państwa członkowskie powinny mieć możliwość zgłoszenia do Komisji w nieprzekraczalnym terminie do czerwca 2004 roku konkretnych zakładów produkcyjnych (wymienionych z nazwy) tworzących część planów zamykania potencjału wydobywczego lub planów utrzymania dostępu do zasobów węgla”.

Obowiązki te dokładniej sprecyzowane są w rozdziale 3 Regulacji Rady w artykule 9 nazwanym Notyfikacja. Zawarte tam są następujące zapisy:

- „państwa członkowskie, które udzielają pomocy przemysłowi węglowemu, dostarczą Komisji wszelkie potrzebne informacje, w odniesieniu do aktualnej sytuacji energetycznej, aby uzasadnić szacunkowy potencjał produkcyjny tworzący część planu dostępu do zasobów węgla, minimalny poziom produkcji potrzebny do zagwarantowania takiego dostępu”,
- „państwa członkowskie, które zamierzają udzielić pomocy na utrzymanie dostępu do zasobów węgla, przekażą Komisji, najpóźniej do 31 grudnia 2002 r., wstępny plan zachowania dostępu do zasobów węgla. Plan ten, jako minimum, dostarczy obiektywnych kryteriów wyboru takich jak rentowność ekonomiczna, które jednostki produkcyjne muszą spełniać w celu uzyskania pomocy na projekty inwestycyjne”,
- „państwa członkowskie ... przekażą Komisji, najpóźniej do 31 października 2002 roku plan utrzymania dostępu do zasobów.
- „państwa członkowskie, które zamierzają przyznać pomoc na redukcję działalności ..... przedłożą Komisji, najpóźniej do dnia 31 października 2002 roku, plan likwidacji dla zainteresowanych jednostek produkcyjnych.

Obowiązki państwa, wynikające z Regulacji, dotyczą także dostarczenia informacji dotyczących: redukcji emisji gazów cieplarnianych, w szczególności wynikających z działań w ramach technologii czystego spalania, indywidualnego określenia nazwy jednostek produkcyjnych likwidowanych i utrzymujących dostęp do zasobów węgla, podania wysokości kwot i środków faktycznie wypłaconych w każdym roku produkcyjnym do 6 miesięcy po zakończeniu roku, wszelkich zmian w stosunku do przesłanych planów i wypłaconych środków finansowych, informacji koniecznych dla celów weryfikacji warunków i kryteriów, na podstawie których wnioskowano o zgodę na pomoc.

6. Przepisy regulujące funkcjonowanie zasad pomocy państwa

Rada podaje w Regulacji dodatkowe informacje dotyczące funkcjonowania zasad pomocy państwa dla przemysłu węglowego:

- Komisja dokonywać będzie oceny zgłaszanych planów,
- Komisja podejmować będzie decyzje na podstawie oceny zgodności planów z celami i kryteriami Regulacji,
- Komisja będzie weryfikować zgłoszone środki,
- zatwierdzona kwota pomocy zostanie obliczona przy uwzględnieniu pomocy w jakiegokolwiek postaci z innych źródeł krajowych,
- otrzymana pomoc będzie wykazywana na rachunku strat i zysków jako osobna pozycja do-

chodu niezależnie od obrotu,

- fundusze będą tak zarządzane, aby nie było możliwości transferowania ich na inną działalność niż wyszczególniona w zatwierdzeniu pomocy.

Komisja przedstawi raport Parlamentowi, Radzie, Komitetowi ds. Społeczno-Ekonomicznych i Komitetowi ds. Regionów obejmujący doświadczenia i wszelkie napotkane problemy od momentu wejścia w życie Regulacji. Dokonana też będzie ocena wyników restrukturyzacji przemysłu węglowego i jej skutków w odniesieniu do jednolitego rynku w świetle środków pomocowych państw członkowskich. Raport wykonany będzie do 31.12.2006 r.

Komisja oceni faktyczny udział rodzimego węgla w długoterminowym bezpieczeństwie energetycznym Unii Europejskiej oraz przedstawi ocenę w jakim stopniu węgiel będzie potrzebny do tego celu.

Na podstawie raportu Komisja może zaproponować zmiany Regulacji, ale ewentualne nowe zasady będą realizowane dopiero od 1.01.2008 roku.

Przygotowane będą odpowiednie instrumenty wykonawcze dla realizacji Regulacji. Podjęte będą w tym celu niezbędne środki oraz ustanowione będą „wspólne ramy dla przekazywania informacji, które umożliwią ich ocenę zgodnie z warunkami i kryteriami wytyczonymi dla celu przyznania pomocy”. Spodziewać się więc należy, i to w najbliższym czasie, odpowiednich dokumentów Komisji. Prawdopodobnie zbliżonych do dokumentów uzupełniających poprzednią Decyzję 3632/93/ECSC.

7. Restrukturyzacja polskiego górnictwa węglowego w świetle zasad UE

Dotychczasowe programy reformy krajowego górnictwa nie uwzględniały ewentualnej konieczności dostosowania jednostek produkcyjnych (kopalń) do zasad pomocowych obowiązujących w Unii Europejskiej. Być może odległy (w 1991 roku) termin przystąpienia Polski do Wspólnoty nie wymusił podjęcia natychmiastowych działań.

Analizując kolejne programy reformatorskie łatwo było zauważyć, że osiągnięte wyniki nie spełniają oczekiwań autorów programów. Górnictwo także nie osiągnie rentowności po zakończeniu programu 1998 – 2002. Projekt następnego programu (2003 – 2006) przesunął termin osiągnięcia rentowności na 2004 rok ale sygnalizuje się możliwość strat na operacjach finansowych i na działalności pozaoperacyjnej jeszcze do 2006 roku.

Nieuwzględnienie zasad pomocowych UE w kolejnych programach reformy górnictwa było uzasadnione przekonaniem (zapisy programów), że górnictwo stanie się rentowne przed przystąpieniem do UE, a kopalnie uznane za trwale nierentowne zostaną do tego czasu zlikwidowane. Obecnie wydaje się, że cel ten nie będzie osiągnięty. Nie wdając się w rozważania ekonomiczne, prawie nieistniejące w dotychczasowych programach, państwo będzie prawdopodobnie zmuszone do utrzymania pewnej ilości nierentownych kopalń. Wymusić to mogą względy społeczno-socjalne.

W projekcie programu Reforma górnictwa węgla kamiennego w Polsce w latach 2003 – 2006, ujawnionym 18 lipca 2002 roku, powinno się rozważyć także wariant - jak funkcjonować ma górnictwo po przystąpieniu do UE. Ma to być podobno już w 2004 roku, a więc przygotowywany program reformy górnictwa do 2006 roku działać będzie jeszcze 2 – 3 lata po akcesie unijnym. Jeżeli tak się stanie to, podobnie jak w innych działach gospodarki, górnictwo będzie musiało funkcjonować według unijnych zasad .

Kopalnie, które do tego czasu uzyskują rentowność (ale nie na podstawie obecnego kryterium jednostkowych kosztów sprzedaży – takie kryterium nie będzie wówczas decydować o uznaniu kopalni za rentowną) nie będą zmuszone występować o zgodę na udzielenie pomocy. Mogą natomiast potrzebować pomocy np. na wstępne inwestycje lub pokrycie nadzwyczajnych kosztów.

Kopalnie, które będą nierentowne, a nie znajdują się na liście kopalń zabezpieczających dostępność do zasobów, będą musiały uzyskać pomoc na redukcję działalności (z podanym terminem ostatecznej likwidacji).

Kopalnie, które będą nierentowne, a znajdują się na liście kopalń zabezpieczających dostępność do

zasobów, będą musiały starać się o zgodę na pomoc na bieżącą produkcję a prawdopodobnie także o pomoc na pokrycie nadzwyczajnych kosztów.

Nieuwzględnienie powyższych problemów w projekcie Programu reformy do 2006 roku jest niezrozumiałe, żeby nie napisać nieodpowiedzialne. Rozpoczęcie prac, pozwalających górnictwu węglowemu na funkcjonowanie na wspólnym rynku po przystąpieniu do Unii, będzie zbyt późne i może okazać się katastrofą społeczno-gospodarczą. W tym miejscu należy przypomnieć, że problemy jakie wystąpią w krajowym górnictwie węgla kamiennego, a związane z przystąpieniem do Unii, poruszane już były w uprzednich latach. Mimo, że publikacje te były udostępniane decydentom nie uznano za stosowne ich wykorzystanie przy tworzeniu polityki energetycznej w części dotyczącej paliw pierwotnych ani w ostatnich programach górniczych reform.

8. Stanowisko SITG w sprawie konieczności wprowadzenia przepisów UE do programów reformy górnictwa

Przypomnieć należy, że na konieczność uwzględnienia zasad pomocowych UE w programach reformy zwróciło uwagę Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Górnictwa. Zarząd Główny w ostatnich miesiącach 2001 roku i w pierwszym kwartale 2002 roku organizował cykl spotkań z parlamentaryzami. Dyskusje podsumowane zostały na IV Górniczym Forum Dyskusyjnym w marcu 2002 roku. Wśród wielu poruszanych problemów sprawy integracji z krajami Wspólnoty znalazły odbicie w dwóch poruszanych problemach. Pytania pozostają nadal aktualne. Warto je więc powtórzyć :

- I. Unia Europejska stwierdza (dok. IP/01/108 z 25.07.2001), że dla krajów Wspólnoty ważne jest stworzenie własnej bazy źródeł energii pierwotnej. Oznacza to „*promowanie lub utrzymywanie źródeł energetycznych w państwach Wspólnoty, szczególnie jeżeli chodzi o źródła odnawialne oraz węgiel*”. Celem jest „*ochrona przed niepewnościami zbyt dużej zależności od świata zewnętrznego w zakresie podaży energii*”, a „*węgiel musi pozostać potencjalnie dostępnym źródłem energii*”.

Pytania?

- Jak w świetle nowego systemu pomocy państwa dla przemysłu węglowego (mającego obowiązywać kraje Unii od 24 lipca 2002 roku) mają się prace nad programem funkcjonowania górnictwa począwszy od 2003 roku?
  - Jakie uregulowania w stosunku do górnictwa obowiązywać będą w Polsce w okresie tuż przed przystąpieniem do UE (i po przystąpieniu) i kto prowadzi prace legislacyjne aby dostosować prawodawstwo polskie a zwłaszcza Rozporządzenie RM z dnia 20.02.2001 r. w sprawie udzielania pomocy publicznej w sektorze górnictwa węgla do mających obowiązywać za kilka miesięcy w UE decyzji Komisji dotyczących górnictwa?.
- II. Polska wchodząc do Unii zmuszona będzie opracować zasady pomocowe dla przedsiębiorstw górniczych, które wymagać będą pomocy operacyjnej (brak takiego zapisu w w/w Rozporządzeniu) na pokrycie różnicy pomiędzy pełnymi kosztami pozyskania węgla a jego ceną rynkową (nie mniejszą niż parytet importowy – takie są bowiem wymogi w UE). Dotyczyć to prawdopodobnie będzie, mimo realizacji programów restrukturyzacyjnych, większości polskich kopalń.

Pytania?

- Kiedy wprowadzony zostanie system kontowania kosztów w kopalniach zgodny z zasadami unijnymi a pozwalający na wymaganą w Unii przejrzystość kosztów?
- Czy i kto prowadzi prace prognostyczne dotyczące obliczenia (oszacowania) kosztów niezbędnej pomocy dla każdej zagrożonej deficytem kopalni?
- Czy istnieje świadomość klasy politycznej, że w warunkach rynkowych, zwłaszcza po przystąpieniu do Unii, nie będą mogły (bez pomocy państwa) funkcjonować deficytowe kopalnie?
- Czy są szacowane koszty likwidacji trwale nierentownych kopalń – bo w Unii środki na likwidację są uważane za środki pomocowe państwa?
- Jak w świetle sytuacji finansowej państwa (tzw. „dziura budżetowa”) będzie wyglądać zagwa-

rantowanie pomocy państwa dla górnictwa węglowego w budżecie kraju?

Dyskusja w sprawie funkcjonowania górnictwa węgla kamiennego w warunkach Unii Europejskiej jest, jak dotąd, jak gdyby marginesem przy rozwiązywaniu problemów reformy górnictwa. Sytuacja ta musi ulec zmianie, gdyż realia unijnej polityki w stosunku do węgla kamiennego są jasno określone.

9. Sytuacja górnictwa węgla kamiennego w Polsce w świetle Regulacji

Gdyby, realizowana do końca 2002 roku, reforma się powiodła to nie byłoby problemu deficytowych kopalń. Jeżeli natomiast pozostanie pewna ilość kopalń, które będą musiały funkcjonować, a nie będą niestety rentowne to, aby mogły dalej istnieć, trzeba będzie starać się o zgodę na udzielenie im pomocy. Po przystąpieniu do UE będzie to możliwe tylko w oparciu o unijne standardy.

Jest sprawą oczywistą, że aby dostosować krajowe przepisy do wymogów UE należy szczegółowo zapoznać się z wszystkimi Decyzjami i Dyrektywami, jakie w tym zakresie opracowano w krajach Wspólnoty oraz upowszechnić tekst Regulacji Rady przyjęty przez Komisję Europejską 23 lipca 2002 roku.

Zadania dostosowania sposobów kontowania kosztów jak również przygotowania odpowiednich instrukcji i formularzy w języku polskim powinny się podjąć wyspecjalizowane służby. Jeżeli Polska ma być gotowa do wstąpienia do Unii Europejskiej w najbliższym czasie, czasu na stosowne prace pozostało niewiele.

9.1. Zadania dla zespołów przygotowujących programy restrukturyzacji górnictwa

Jak już wielokrotnie wspomniano w programach restrukturyzacji górnictwa, które obowiązywać będą po zakończeniu obecnego programu, a więc od 1.01.2003, uwzględnić należy wszystkie elementy wynikające z Regulacji Rady. Ważniejsze z nich to:

- określenie uregulowań, w stosunku do górnictwa węglowego, które obowiązywać będą w okresie przed przystąpieniem do UE,
- rozpoczęcie prac legislacyjnych dostosowujących krajowe prawodawstwo do decyzji mających obowiązywać za kilka miesięcy w UE,
- określenie kopalń (przedsiębiorstw górniczych), które zgodnie z przepisami unijnymi wymagać będą pomocy państwa, pomoc ta obejmować musi:
  - pomoc na ochronę zasobów węgla,
  - pomoc operacyjną dla kopalń przejściowo nierentownych,
  - pomoc na redukcję działalności kopalń uznanych za trwale nierentowne,
  - pomoc na pokrycie kosztów nadzwyczajnych wynikających z procesów restrukturyzacji i racjonalizacji przemysłu węglowego,
- przeprowadzenie, zgodnego z zasadami unijnymi, rachunku ekonomicznego dzielącego istniejące kopalnie na grupy kopalń:
  - trwale rentownych,
  - przejściowo nierentownych,
  - trwale nierentownych,
- oszacowanie wysokości niezbędnej pomocy dla każdej zagrożonej kopalni,
- zbadanie możliwości świadczenia pomocy państwa (w najbliższej i dłuższej perspektywie) dla przemysłu węglowego w oparciu o zasady unijne,
- przygotowanie projektu decyzji Rady Ministrów wprowadzających zasady unijne do strategii funkcjonowania górnictwa węgla kamiennego w świetle korekty założeń polityki energetycznej Polski do 2020 roku.

9.2. Zadania dla właściciela spółek węglowych

Ministerstwo Gospodarki jako właściciel Spółek Węglowych powinno przygotować uchwały Walnych Zebrań Spółek określających zasady funkcjonowania górnictwa węgla kamiennego począwszy od 2003 roku. Obejmować one powinny:

- wzory sprawozdawczości przedsiębiorstw górniczych zgodnie z wzorami unijnymi a dotyczącymi:
  - kosztów produkcji każdego przedsiębiorstwa górnictwa produkującego węgiel korzystającego z pomocy,
  - szczegółów kontraktów kupna/sprzedaży węgla wewnątrz kraju,
  - szczegółów kontraktów importu węgla z krajów trzecich,
- formularze danych statystycznych (koszt własny, waloryzacja produkcji i wynik kopalni) zgodnie z zasadami CEPCEO (Comité d'Etude des Producteurs de Charbon d'Europe Occidentale) obecnie EURACOAL,
- formularze zgodne z dyrektywami unijnymi, dotyczące obliczania kosztu obsługi kapitału w przemyśle węglowym,
- zasady stanowienia cen węgla, zgodnie z zasadą unijną, że ceny węgla przedsiębiorstw wymagających pomocy nie mogą być niższe niż ceny importu ekwiwalentnego węgla.

9.3. Zadania dla zespołów naukowo-badawczych

Rozważyć należy problem, czy nasze kopalnie węgla kamiennego, do czasu wstąpienia do Unii mogą, w wyniku konsekwentnej realizacji kolejnych programów reformy, stać się rentowne. Jeżeli tak to przepisy Regulacji będą nieaktualne lub mogą być pomocne w ograniczonym zakresie. Jeżeli jednak część kopalń nie będzie rentowna, a wszystko wskazuje, że tak będzie, a ich likwidacja do czasu wstąpienia do Unii nie będzie możliwa (czy to ze względów społecznych czy regionalnych), należy przygotować się do odpowiednich negocjacji z Komisją UE. Wówczas sprawozdawczość, a zwłaszcza wnioski o zgodę, będą musiały być przygotowywane według formularzy stosowanych w Unii Europejskiej.

Zwrócić należy uwagę, że zdecydowanej zmianie ulegą będą musiały obecne praktyki stanowienia poziomu cen. Dla kopalń deficytowych nie będą to wyłącznie rezultaty negocjacji producent – użytkownik. Poziom cen ustalony będzie na poziomie kosztów sprowadzenia ekwiwalentnego węgla z krajów trzecich. Ceny węgla oparte będą prawdopodobnie na danych publikowanych przez Komisję. Kopalnie rentowne będą mogły negocjować ceny z użytkownikami, ale ceny te będą musiały być zawsze wyższe niż koszty pozyskania sprzedanego węgla.

Sposób stanowienia poziomu cen, po przystąpieniu do Unii Europejskiej, ulegnie dramatycznej zmianie. Do rachunku kosztów ciągniętych wytworzenia wszystkich produktów wykorzystujących w swych procesach technologicznych węgiel (oraz energię produkowaną w oparciu o węgiel kamienny) wliczone będą koszty paliwowe w oparciu o ceny na rynkach międzynarodowych i to w dodatku pod warunkiem, że deficytowe kopalnie uzyskają zgodę na otrzymanie pomocy od państwa. W przypadku braku zgody na pomoc lub braku środków finansowych w budżecie państwa na pomoc do rachunku kosztów ciągniętych wejdą pełne koszty pozyskania węgla w krajowych kopalniach. W stosunku do obecnej sytuacji (ceny węgla znacząco niższe niż koszty jego wytworzenia) w przyszłości regulacje negocjacyjne cen węgla kamiennego mogą zachwiać poważnie rentownością większości produktów wytwarzanych w kraju.

Dotychczasowa struktura organizacyjna górnictwa węgla kamiennego wyczerpała swe zadania i możliwości. Począwszy od stycznia 2003 roku należy wprowadzić nową strukturę organizacyjną dostosowaną do zadań dostosowania górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach Unii Europejskiej. W strukturze tej należy rozdzielić górnictwo węgla koksowego od górnictwa węgla energetycznego. Są to, ze względu na rodzaj użytkowników oraz substytucyjność produktów, odrębne części branży górniczej. Ocena funkcjonowania górnictwa traktowanego łącznie (węgiel koksowy i

węgiel energetyczny) – jak to ma miejsce w dotychczasowym programie – jest błędem merytorycznym i doprowadza do fałszywych wniosków i nietrafnych decyzji (np. likwidacji niektórych kopalń). Nowa struktura organizacyjna, jaka by ona nie była, zawsze wywoła dyskusje i opory różnych środowisk. Nadrzędnym jednak celem jest przyszłościowe, racjonalne w warunkach unijnych, funkcjonowanie krajowego górnictwa.

Przedstawione powyżej zadania nie wyczerpują problemów do rozwiązania aby krajowe górnictwo węgla kamiennego mogło funkcjonować po przystąpieniu do Unii Europejskiej. Są to zdaniem autora jedynie najpilniejsze sprawy do rozwiązania.

10. Podsumowanie

W niniejszym opracowaniu dokonano przeglądu zasad pomocowych Unii Europejskiej stosowanych do 23.07.2002 r. (z przedłużeniem do końca 2002 roku) oraz zatwierdzonej nowej Regulacji tych zasad obowiązujących od 24.07.2002 r. (a do praktycznego stosowania od początku 2003 roku).

Wyrażono zaniepokojenie, że zbliżający się termin przystąpienia Polski do Wspólnoty (2004 r.) nie znalazł odzwierciedlenia w projekcie nowego programu Reformy górnictwa (na lata 2003 – 2006). Trudno bowiem wyobrazić sobie, że polskie górnictwo węgla kamiennego będzie mogło funkcjonować inaczej niż uregulowania dotyczące górnictwa w krajach unijnych.

Rozwiązania unijne są znane od lat. Szkoda, że nie przeprowadzono symulacji funkcjonowania kopalń wg zasad Decyzji 3632/93/ECSC. Łatwo byłoby wówczas określić kondycję poszczególnych kopalń wg unijnych kryteriów. Autor jest przekonany, że wyprzedzające wdrożenie tych zasad w zupełnie innej sytuacji postawiłoby problem rentowności kopalń. Można by też było ocenić jakie niezbędne byłyby środki pomocowe dla określonych kopalń gdyby z różnych względów musiały one dalej funkcjonować. Wg zasad unijnych podzielić można było kopalnie na trwale rentowne, przejściowo nierentowne i trwale nierentowne. Ułatwiło by to podejmowanie obiektywnych decyzji co do likwidacji nieefektywnych kopalń. Podjęte już decyzje autor uważa za nie w pełni uzasadnione (tzn. uważa je za nie udowodnione ekonomicznie).

Wstąpienie do Unii projektowane jest już za nieco więcej niż rok. Jest, jak się wydaje, ostatni dzwonek, aby zweryfikować stan krajowego górnictwa węgla kamiennego wg norm unijnych. Wskazać należy, po dokonaniu obliczeń wg unijnych standardów, kopalnie rentowne oraz kopalnie nierentowne. Najwyższy jest też czas na przeprowadzenie analiz i podjęcie wstępnych decyzji, które kopalnie będą wyznaczone jako zabezpieczające dostęp do zasobów, a które będą musiały redukować działalność. Należy przeprowadzić symulacje niezbędnych środków pomocowych (zgodnie z regulacją Rady) i zastanowić się, czy budżet państwa będzie mógł takie środki zagwarantować. Rozważyć też trzeba będzie możliwość uzyskania pomocy z budżetów lokalnych. Pomoc dopuszczalna jest „w jakiegokolwiek postaci” a więc pomoc lokalna wyrazić się może poprzez np. rezygnację z niektórych opłat i podatków. Pytanie czy to jest możliwe?. Odpowiedzi udzielić mogłaby tylko analiza zysków i strat (utrzymywania kopalni czy jej likwidacja – z wszystkimi konsekwencjami politycznymi, społecznymi i ekonomicznymi). Nie są to błahe problemy a i tak trzeba pamiętać, że na każdy taki krok wymagana będzie zgoda Komisji (UE).

Autor jest przekonany, że z analizami można zdążyć przed spodziewanym akcesem do Unii. Ale decyzje o podjęciu takich prac muszą być podjęte prawie natychmiast. Za rok będzie już za późno. Niniejsze opracowanie ma to wszystkim (decydom, związkom zawodowym, górnikom, władzom lokalnym, bankom itd.) uzmysłowić.

11. Literatura

Dla wykonania niniejszego opracowania wykorzystano teksty artykułów:

- Blaschke W., Borkowski Z.: Górnictwo węgla kamiennego w Polsce w świetle nowej Regulacji Rady UE dotyczącej pomocy państwa dla przemysłu węglowego po wygaśnięciu traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Węgla i Stali. Mat. XVI Konf. „Zagadnienia surowców energetycznych w gospodarce krajowej”. Zakopane. Sympozja i Konferencje nr 57. Wyd. Instytutu GSMiE PAN. Kraków, 2002.
- Blaschke W.: Przepisy pomocowe dla górnictwa w Unii Europejskiej a reforma górnictwa węgla kamiennego w Polsce. Mat. Konferencji „Górnictwo 2002” SITG ZO Kraków. Wyd. Instytut GSMiE PAN. Kraków 2002.

W powyższych artykułach zamieszczono bibliografię dotyczącą problemów pomocy państwa dla przemysłu węglowego.

- Teksty Regulacji Rady (UE) zawarte są w dokumentach:
- Proposal for a Council Regulation of State and to the coal industry. COM (2001) 423 Final. 25.07.2001.
- Council Regulation (EC) No 1407/2002 of 23 July 2002 on State and to the coal industry. Official Journal L 205. 2.08.2002.

Polskimi tłumaczeniami tych dokumentów dysponuje Biuro Reformy Górnictwa. Zespół Monitoringu i Integracji Europejskiej. PARG WK S.A.